

Paikallislehti Keski-Suomen varhaista liikuntakirjoittelua: Uutuuden viehätyksestä urheiluinnostukseen¹

Kolme Jyväskylän yliopiston liikunnan opiskelijaa kirjasi keväällä 1998 paikallislehti *Keski-Suomen* urheiluun ja liikuntaan liittyvää kirjoittelua viime vuosisadan lopulta vuoteen 1917. Työ liittyi liikunnan sosiaalitieteiden käytännön tutkimusharjoitteluun, ja peruskartoituksena se palveli liikunnan kansalaistoiminnan tutkimusohjelman tarpeita.

Vanhojen sanomalehtien mikrofilmirullia lukiessa syntyi ajatus, voisivatko opiskelijat kartoitustyön ohessa kirjoittaa lyhyen yhteenvedon vuosisadanvaihteen paikallislehden liikuntakirjoittelusta. Tuloksena syntyi seuraava artikkeli, joka saattaa yllättää lukijan. Itse asiassa kaikki nykyaikaisen liikuntakirjoittelun elementit näyttävät olleen lähes sata vuotta sitten jo idullaan. Toisaalta voidaan kysyä, arvioivatko entisaikojen toimittajat urheilua kriittisemmin ja syvällisemmin kuin nykyään?

Hevosurheilu päällimmäisenä

Vuonna 1890 suurin osa sanomalehti *Keski-Suomen* urheilukirjoittelusta liittyi hevosurheiluun. Lehden palstoilla oli runsaasti ilmoituksia raveista ja niiden kilpailuselostuksia. Lehdessä myös neuvottiin, miten varsa tulisi kouluttaa hyväksi juoksijaksi:

Kolmen vuoden ajalle on warsaa pidettävä wähän aisoissa, että se tulee tuntemaan hänelle kuuluvat vaatimukset. Aisoissa ollessa ei saa laskea warsaa kiiwaaseen menoon, ennenkuin se tajuaa täydellisesti kiellon ja käskyn, sillä jos se pääsee menemään niin ettei sitä woi pidättää, oppii se omapäisyyteen ja pian tottuu semmoiseksi ettei se huoli ajajan tahdosta mitään ja on pidettävä seiniä wasten.

Warsan ohjaus tulee aina olla vakavaa. Sitä ei saa koskaan ohjilla räpistellä, sillä se siitä tottuu päätään wiskaamaan ja häntäänsä huihkimaan. (...) Kuusi vuotiaana on warsan yhden ja kahden wirstan matkalla saawutettava pitäjän kilpailuissa palkinto. Ja kun se siellä on saanut palkinnon, tulee sen juoksua harjoittaa vielä paljon tarkemmin jos mielittää siinä juoksijaa, joka woisi waltion palkinnoita ottaa.

Hevosurheilun keskeisyys näkyi myös siinä, että toinen kahdesta ulkomaisesta urheilu-uutisesta käsitteli kilpahevosen myyntiä, kun lehti kertoi lukijoilleen Pohjois-Amerikan parhaan juoksijan myydyin 150 000 dollarilla. Tähän summaan verrattuna suomalaisen juoksijaori Urhon hinta oli aika vaatimaton. Urho myytiin julkisessa huutokaupassa 2125 markalla.

Toinen urheiluun liittyvistä ulkomaan uutisista oli erikoinen. Siinä näet kerrottiin, että jossain ulkomailla oli kehitetty uudenlainen luistinrata. Se oli tehty tinasta, ja sen jälkeen kun rataa oli voideltu saippuavedellä, liukuivat luistimet siinä yhtä hyvin kuin jäällä.

Hevosurheilu sai osakseen myös kritiikkiä. Lehden mukaan hevosystäväseurojen toiminta ei oikeuta niitä käyttämään nimeään, sillä ne toimivat hyvin yksipuolisesti vain kilpahevosten hyväksi. Seurat järjestivät vuosittain runsaasti kilpa-ajoja ja näyttelyitä, joissa jaettiin huomattaviakin rahasummia parhaiten menestyneiden hevosten omistajille. Artikkelin kirjoittajan mielestä hevosystäväseurojen tulisi pyrkiä parantamaan ennen kaikkea työhevosten hyvinvointia, sillä niitä kohdeltiin usein todella huonosti. Työhevosille pitäisi järjestää omia näyttelyitä, joissa ne voisivat kilpaila palkinnoista. Tällöin, ”jos puolet siitä rahassummasta, joka kilpa-ajoista maksetaan juoksijoille palkintoina, annettaisiin työhevosnäyttelyiden hyödyksi, olisi hyöty näistä rahastoista paljoka suurempi. (...) Varmoja ja kestäviä työhevosia tarvitsemme aina, kilpajuoksijoita ainoastaan silloin tällöin huihin vuoksi.”

Elina Hasanen,
Katja Rajala,
Sari Tuunainen

Paikallislehti Keski-Suomen varhaista liikuntakirjoittelua

Terveysliikuntaa suositellaan, sporttia kummeksutaan

Vuoden 1890 *Keski-Suomen* numeroissa kiinnitettiin huomiota myös liikunnan terveyttä edistävään vaikutukseen. Lehdessä kerrottiin, miten tärkeää liikunnan harjoittaminen oli etenkin niille, jotka tekivät yksipuolista sisätyötä. Ummehtuneen ilman

ohella ruumiinliikkeiden puute nähtiin syynä moneen tautiin. Esimerkkeinä mainittiin "werenwähyys, wäsymys, heikkous, wilustumisen tunne ja kehno ruuan sulatus". Myös sielun voimat murtuivat, jos ruumis ei saanut tarpeeksi liikuntaa.

Lehti kritisoi sitä, ettei Suomessa arvostettu tarpeeksi liikuntaa, vaan jo koulusta alkaen rasitettiin sielua liiaksi ja ruumiin tarpeita laiminlyötiin. Esimerkkiä kehoitettiin ottamaan Englannista, jossa ruumiin harjoitusta pidettiin yhtä tärkeänä koulussa kuin "ikänään läksyjä". Lehti tiesi kertoa, että Englannissa koko kansa kilpaili ruumiin harjoituksissa ja urheilussa, valtiomiesten ollessa innokkaimpia kilpailijoita.

Sopivina lajeina ruumiin harjoittamiseen pidettiin esimerkiksi puutarhatöitä, kuten kasvien istuttamista ja nousevan kasvilisäuden hoitamista. Puutarhassa työskentelyn katsottiin lisäksi virkistävän ajatustoimintaa. Muita hyviä lajeja ruumiinkunnon ylläpitämiseksi olivat lehden mukaan halkojen hakkaaminen, reipas kävely metsässä, souteleminen ja purjehtiminen, uinti, luistelu, hiihto ja mäenlasku sekä "ruumiinliikkeet, joita harjoitellaan tieteellisesti perustetun järjestelmän mukaan ja joilla tarkoitetaan ruumiin eri osien tasapuolista kehkeyttämistä" eli voimistelu, jota tulisi harjoittaa läpi elämän. Erityisen tärkeänä voimistelua pidettiin ihmiselon vanhuuden päivinä, koska se piti ruumiin nesteet täydellisessä liikkeessä.

Lehti valitteli sitä, että naisten liikuntaa kohtaan tunnettiin turhia ennakkoluuloja. *Keski-Suomen* mukaan ennakkoluulot haihtuisivat, jos "näkisimme englantilaisen Lady'n lohionki kädessä koskenpartaalla tahi korkealla tunturilla tapaamme punaposkisen norjalaisen tytön tahi omassa maassamme näemme Suomen neidon teräskengillä liitelevän kauniitten järviemme jäällä".

Jyväskylän tyttökoulun voimistelunopettaja neiti Fanny Stenrothin järjestämät ilmaiset voimistelutunnit työtä tekeville naisille saivat Keski-Suomen palstoilla runsaasti julkisuutta. Yhdessä artikkelissa kuvattiin tehdastyötä tekeviä olennoiksi, "jotka eiwät suinkaan näytä voimakkailta ja terveiltä, waan owat kuihtuneita olentoja, kalpeita aivan kuin kuolema heidän korwaansa kuis-kuttelisi". Kuvauksen jälkeen ylistettiin Fanny Stenrothin ystävällisyyttä hänen tarjotessaan voimistelutunteja tehtaassa työskenteleville naisille.

Koska työväestöllä ei ollut varaa ostaa itselleen voimistelu-asuja, oli Jyväskylän molemmissa kirjakaupoissa listat, joilla ke-

Elina Hasanen,
Katja Rajala,
Sari Tuunainen

Paikallislehti Keski-Suomen varhaista liikuntakirjoittelua

rättiin varoja voimisteluasujen hankkimiseksi niille 34 naiselle, jotka olivat ilmoittautuneet voimistelutunneille. Myöhemmin lehdessä moitittiin, että kaupunkilaiset olivat suhtautuneet hyvin kylmäkiskoisesti asujen hankinnan avustamiseen, koska rahaa oli kertynyt niukasti.

Vaikka voimistelua pidettiin soveliaana liikuntana naisille, niin muuta naisten urheilua kummeksuttiin seuraavaan tapaan:

Naisetkin rupeawat urheilemaan. Tähän saakka eivät naiset liene maassamme polkupyöräsporttia harjoitelleet, vaikka miehet ovatkin siihen jo suuresti innostuneet ja pitkiäkin matkoja tuolla omituisella hevosella ajelleet. Mutta nyt näyttää jo hienompikin sukupuoli rupeawan tuollaista urheilua harrastamaan. Silloin tällöin saapi jo matkustellessaan nähdä reippaannäköisiä, punaposkisia amatsooneja 'hurjanhevon' hartioilla liitelevän winhaa wauhtia pitkin waltatietä. Niinpä saivat eilen aamullakin Bietarin-junalla tulewat matkustajat nähdä Malmin aseman luona kokonaista neljä polkupyörällä ajelewaa naista yhdellä kertaa.

Iltamat olivat vuonna 1890 suuressa suosiossa, ja niissä naistenkin sopi harrastaa liikuntaa tanssin muodossa. W.P.K., Jyväskylän Työväenyhdistys, Suomalainen Seura, Keski-Suomen Nuorisoseura ja jotkut yksityiset henkilöt olivat ahkeria iltamien järjestäjiä. Tanssi oli niin suosittua, että tanssinopettaja Henrik Karlsson avasi tanssikoulun. Suosiosta kertoi sekin, että *Keski-Suomen* monissa numeroissa mainostettiin naisten tanssikenkiä. Lehden mukaan paikallisen polkupyöräyhdistyksen järjestämä iltama ei kuitenkaan houkutellut yleisöä kovin paljon, vaikka se oli syksyn ensimmäinen. Syyksi yleisökatoon arveltiin, että "muutamissa tätipiireissä tässä hywässä kaupungissamme kuulutaan katselewan koko polkupyöräurheilua karsain silmin ja pidettävän sitä jonkinlaisena kammoksuttawana keksintönä".

Myös urheilukilpailut pääsivät lehden palstoille. Kilpailuja järjestivät jo edellä mainitut seurat ja yhdistykset sekä Sporttiklubi. Yleisimmin kilpailtiin juoksussa, soudussa ja ammunnessa. Palkinnoksi hyvästä suorituksesta saattoi saada "herättäjäkellon, puukkoveitsen, kirjoituskapineita, harjan, revolverin, paperosikotelon tai rahakukkaron". Yhdistysten toimeenpanemissa kansanjuhlissa ja usein iltamissakin oli myös sellaisia lajeja, joihin yleisöllä oli mahdollisuus leikkimielisesti osallistua. Tällaisia laje-

Elina Hasanen,
Katja Rajala,
Sari Tuunainen

Paikallislehti Keski-Suomen varhaista liikuntakirjoittelua

ja olivat muun muassa painonheitto, kalastus, renkaanheitto, tankovoimistelu, erilaiset hypyt, kisailut ja leikit.

Suksenpohjiin Ulftanin suksivoidetta ja kisoihin

Vuonna 1900 Keski-Suomen liikuntaan liittyvä kirjoittelu oli jo selvästi monipuolisempaa kuin kymmenen vuotta aiemmin. Toki hevosurheilu oli vieläkin usean jutun aiheena, mutta lehden sivuilta löytyi jo lähes yhtä paljon hiihdosta kertovia juttuja. Lisäksi lehdessä uutisoitiin voimistelusta, voimailusta, sirkusnäytöksistä, polkupyöräilystä, soudusta ja purjehduksesta.

Hiihtourheilun suosio oli selvässä nousussa. Maaliskuussa Jyväskylässä pidettiin hiihto- ja mäenlaskukilpailujen järjestäjien yhteinen kokous Kunnallistalolla. Kaikki olivat kokouksessa yhtä mieltä siitä, että kaupungin hiihtokilpailut pannaan toimeen tänäkin vuonna. Kilpailuihin tehtiin kuitenkin sääntömuutos. Niihin saivat tällä kertaa ottaa osaa vain Jyväskylän kaupungin ja pitäjän asukkaat. Perusteluna oli, että näin pyrittiin kohottamaan paikkakunnan ja sen lähiympäristön hiihtourheilua.

Näyttää siltä, että paikkakunnan hiihtäjien taso ei ollut tähän mennessä oikein avoimien kilpailujen palkintosijoille riittänyt, ja ainoa keino saada omat palkinnoille oli sulkea muut pois kilpailuista. Hiihtokilpailujen toimeenpanijoiden kilpailukutsusta voitiin vajaan kaksi viikkoa ennen kilpailupäivää lukea:

*On paikkakuntamme miehisillä miehillä jo aika ryhtyä jäseniä wersyttele-
lemään ja voimia lihaksiinsa kokoamaan, jotta kilpailussa tyby luistaisi
siwakasti ja wauhdilla. Ei pidä jättäytyä suksilta huonokelisenäkään
takwena, muutoin jää hiihtämisen terveellinen ja hyödyttävä taito
hesantoon ja joutuu mallista pois. Suksille siis!*

Mutta missä oli kilpailujen naisten sarja? Kai hiihtämisen taito olisi ollut "terweellinen" ja "hyödyttävä" heillekin? Jyväskylän naisyhdistys sentään ilmoitti hiihtoretkestä jäsenilleen heti hiihtojen kilpailuilmoituksen alapuolella. Ja Keuruulla pidettiin naisten kesken kilpailukin, johon otti osaa 12 "siwakoijaa". Yhdessä maaliskuun lehden numerossa uutisoitiin harvinaisesta naisten suorituksesta otsikolla "Naiset hiihtäjinä". Juttu kertoi kahdesta nuoresta naisesta, jotka kahden miehen seurassa hiihti-

Elina Hasanen,
Katja Rajala,
Sari Tuunainen

Paikallislehti Keski-
Suomen varhaista
liikuntakirjoittelua

vät päivässä yli 50 kilometrin matkan kotiinsa Tornioon. Kirjoittaja ihasteli neitosten reippautta.

Tällä välin miehet hankkivat suksenpohjiinsa Ulftanin patenteerattua suksivoidetta Keski-Suomen Maanviljelys-Konekauppa-Osakeyhtiöstä ja riensivät mitteleämään voimiaan "hiihtäjille sopivat urheilupaidat" yllään – jos kilpailukutsut olivat tehonneet – muun muassa Sumiaisiin, Toivakkaan Saarisen jäälle, Keljon lahden jäälle ja Oravasaareen. Oravasaarella kilpailujen ohjelmaan kuului lisäksi mäkihyppyä sekä iltamat "hauskalla ja vaihtelevalla ohjelmalla". Myös Toivakan kilpailujen yhteydessä pidettiin iltamat, joihin kilpailuun osallistuneilla oli vapaa pääsy.

Kilpailuilmoituksissa ei unohdettu mainostaa arvokkaita palkintoja, joilla houkuteltiin nuorisoa ottamaan osaa kilpailuihin. Toivakan kilpailuissa oli jaossa ylimääräisenä palkintona 28 markkaa maksanut ilmapuntari, jonka "eräät arvoisat urheilua suosiivat henkilöt" olivat lahjoittaneet. Palkinto luvattiin antaa sille, "joka saavuttaa kahdessa perättäin pidetyssä kilpailussa nopeimman ennätyksen". Lehti ei kerro, voittiko joku kilpailijoista palkinnon omakseen.

Kemissä käytiin pienimuotoinen maaottelu hiihtokuninkuudesta. Tässä yhteydessä puhuttiin jo "maailman rekordeistaikin". Kemiläiset olivat vaatineet ruotsalaisen maailman rekordin omistajan Forsbergin kilpailemaan paikallisen championin Jussilan kanssa 30 kilometrin matkalla. Kemiläiset olivat ehdottaneet jopa tuhannen markan vetoa tuloksesta, mutta eivät olleet vielä saaneet ruotsalaisia suostumaan vaatimukseensa. Tämä ei heidän mukaansa ollut "kummakaan", sillä Jussilalla oli kyseiseltä matkalta huomattavasti parempi ennätys kuin ruotsalaisella.

Ken on kaupungissa vahvin

Helmikuussa *Keski-Suomen* lukijoille oli tarjolla paitsi hiihtokilpailuselostuksia ja hevosurheilua myös Cesar-seurueen näytäntöjä. Miehiä voimiansa esittelivät seurueen tähdet, herrat Järwinen ja Smirnoff, jotka lupasivat "500 markkaa sille henkilölle, joka suoriutuu samoista voimiennäytteistä". Kaksi kaupunkilaista herraa oli jo ilmoittautunut heidän kanssaan ranskalaiseen painiskeluun, toinen herroista naamioituna. Paikallisessa hotellissa järjestettiin myös suuri atleetinäytäntö ja ranskalainen painiskelu. Ilmeisesti sama herra Järwinen otti nyt mittaa herra

Elina Hasanen,
Katja Rajala,
Sari Tuunainen

Paikallislehti Keski-Suomen varhaista liikuntakirjoittelua

Jacksonista 100 markan panoksella.

Syksyllä ranskalaisen painin ottelut jatkuivat Sirkus-Varieten vierailun myötä. Tällä kertaa kaupungin vahvoja miehiä haastoi voimistelija Sagorsky. Ilmoituksessa luvattiin myös suuri painiskelu Sagorskyn ja kahden hevosen välillä. Vähän myöhemmin saa lehdestä lukea Sagorskyn jänistäneen haasteottelusta otsikolla: "Atleetista tuli jänis". Lehti kertoo sirkuksen "voiman miehen" luikkineen pakoon teltoinensa "kuultuaan herra Järvisen ottaneen painihaasteen vastaan".

Kotkassa paininumeron peruuntumisen kerrottiin johtaneen mellakkaan. Lehden uutisen mukaan sirkuksen viimeisenä numerona oli luvattu painiottelu, joka kuitenkin peruuntui haastetun kieltäytyessä ottelemasta. Pettynyt yleisö alkoi mella koida, mikä johti joidenkin joutumiseen "lakitupaan saamaan palkkaansa".

Voimistelua ja liikunnan kirjoja

Voimistelu esiintyi monella tapaa *Keski-Suomen* sivuilla. Jyväskylän Työväenyhdistys järjesti kurssuja kirjanpidon ja piirustuksen ohella myös voimistelussa. Yhdistys houkutteli nuorisoa kurseille useilla ilmoituksilla. Yhdessä uutisessa kerrottiin, että Tampereella viisi voimisteluseuraa aikoivat anoa kaupunginvaltuustolta rahaa, jotta tulevasta kirjasto- ja työväenopistotalosta varattaisiin tila voimistelulle.

Lehden palstoilla kerrottiin, että Suomen tarkka-ampujapataljoonien opetustunneille saatiin senaatilta rahaa "voimistelukaluston ostamista varten". Helsingissä kesällä vietettävän laulujuhlan yhteyteen puuhattiin lehden mukaan voimistelujuhlaa urheilukilpailuineen ja joukkoesityksineen. Jokaisella juhlaan osallistuvalla seuralla oli mahdollisuus valmistaa puolituntinen voimisteluesitys, jolla osallistua kilpailuun. Ohjelman arvostelussa "otetaan huomioon wapaaharjoitus- tai sauwaliikeohjelman kokoonpano ja sen suoritus sekä telineohjelman kokoonpano ja sen suoritus". Helsingin juhlassa tiedettiin aiottavan perustaa myös "yhteinen suomenkielisten seurojen voimistelu- ja urheiluliitto", jonka perustamiskokoukseen seuroja kehoitettiin lähettämään edustajansa.

Loppuvuodesta *Keski-Suomi* kantoi huolta voimisteluseurojen määrästä ja voimistelunopetuksen kehittamisestä. Lehti uutisoi

Elina Hasanen,
Katja Rajala,
Sari Tuunainen

Paikallislehti Keski-Suomen varhaista liikuntakirjoittelua

Jyväskylässä olevan kaksi voimisteluseuraa ja siteerasi Suomen Urheilulehden kirjoitusta suomalaisista voimisteluseuroista. Siinä verrattiin Suomen voimistelun harrastajamääriä Tanskan, Sveitsin ja Saksan vastaaviin. Kirjoituksessa aprikoiitiin, päästäänköhän Suomessa "koskaan suhteellisesti samalle kannalle". Suomessa laskettiin olleen kirjoitushetkellä 108 seuraa, joissa 3296 jäsentä, kun taas Saksassa jäseniä oli jo 626 000.

Kevään tultua polkupyöräilyn esittely oli erityisen suosittua. *Keski-Suomessa* ilmoitettiin säännöllisesti uusista upeista ulkomaisista pyörämerkeistä kuten amerikkalaisista President- ja Cleveland-polkupyöristä. Jotta harrastuksesta ei tarvitsisi luopua talvelta tiedettiin kehitetyn ja saadun patentti talvipolkupyörälle, jossa "pyörien sijassa on sukset".

Lehden sivuilla oli ilmoituksia kävelyretkistä sekä purjehdus- ja soutukilpailuista. Iltamien mainokset kertoivat nekin liikunnallisuudesta. Lausunnan, soiton, puheiden, laulujen ja pukutanssien ohella ohjelmiin kuului monenlaisia "nuorisoin leikkijä" ja kilpailuja. Esimerkiksi Keuruun kirkolla orpokodin hyväksi järjestetyissä kansanhuveissa pidettiin polkupyöräkilpailut, Uuraisten Nuorisoseuran iltamissa oli kilpaongintaa ja -juoksua pojille, Äänekosken kansanjuhliissa ohjelmaan kuului ampuma-, kuulantähtö- ja voimavasarakilpailuja sekä W.P.K:n syyskuisessa vuosijuhlissa kilpailtiin maaliinampumisessa ja juoksussa.

Olympialaiset kisat

Vielä vuosina 1900 ja 1904 eivät uudenaikaiset olympialaiset kisat tilaa *Keski-Suomen* sivuilla saaneet. Toki Pariisin ja Saint Louisin maailmannäyttelyistä julkaistiin joitakin kuvauksia, mutta ne käsittelivät kulttuuria, eivät näyttelyiden yhteydessä pidettyjä olympialaisia. Myös vuoden 1906 Ateenan välikisat jäivät *Keski-Suomen* huomiotta. Vasta 1908 Lontoon kisoista välitettiin lukijoille uutisia.

Menomatkan vaikeuksista ja urheilijoiden terveydentilasta kerrottiin tarkasti lukijoille. Tuloksellisesti eivät Lontoon kisat menneet suomalaisilta kehuttavasti. *Keski-Suomi* arvioikin olleen kyllä:

jotenkin selvää, etteivät meikälaiset juoksu-urheilijat ja hyppääjät kestäisi kilpailussa amerikkalaisten, englantilaisten, eikä edes ruotsalaistenkaan kanssa, mutta usea oli kumminkin luullut, että heittoliikkeissä,

Elina Hasanen,
Katja Rajala,
Sari Tuunainen

Paikallislehti Keski-Suomen varhaista liikuntakirjoittelua

jotka sanotaan olevan meidän wahwin puolemme urheilussa, woisimme päästä etunenään. Tähän astisista urheilukilpailuista ei suomalaisille ole tullut ainoatakaan palkintoa.

Huonoa menestystä selitettiin sillä, ettei suomalaisille ollut hankittu Lontoossa kunnan harjoitteluolosuhteita, vaan kilpailuihin jouduttiin menemään kehnosti valmistautuneina.

Onneksi sentään painijat paikkasivat jonkin verran suomalaisten kolhiintunutta mainetta saavutuksillaan. Joka tapauksessa odotettua heikompi menestys johti lehden pohtimaan Suomen urheilun tulevaisuutta ja kysymään, "koskahan meillä päästään niin pitkälle, että aikamiehetkin, ei ainoastaan nuorukaiset oppivat ymmärtämään urheilun merkityksen ja sitä harjoittavat?". Myös yleisön asenteessa oli lehden mielestä korjattavaa, koska "nykyään pitää vielä nurinkurinen mielipide meillä naurrettavana, melkein löylyn lyömänä semmoista aikamiestä, joka woimailua on innostunut harjoittamaan".

Hannes Kolehmainen, "urheilujulkkis"

Vuonna 1912 olympiakuume levisi jo paljon ennen kisoja. *Keski-Suomen* lukijat saivat tiedon "olympialaisiin wapaaurheilukilpailuihin" valitsemiseksi järjestetyistä karsintakilpailuista, jotka järjestettiin Helsingissä Eläintarhan kentällä. Ilmoitus sisälsi karsintojen lajit ja aikataulun. Lehti julkaisi myös Suomen edustajiksi olympialaisiin valitut urheilijat ja heille matkaohjeet.

Kisakuumetta ei lietsottu vain urheilijoita esittelemällä, vaan lehden palstoilla mainostettiin tiheään huokeahintaisia kisamatkoja Tukholmaan höyrylaiva Uranialla. Kun kisat sitten alkoivat, pidettiin lukijat hyvin ajan tasalla. Nyt keskityttiin uutisoimaan kilpailujen tuloksista ja suomalaisten menestyksestä. Kisojen ulkoisia olosuhteita ei juuri kuvattu, jollei sitten säästä mainittu jotakin erikseen.

Menestysuutisia saatiin lukea heti kisojen alusta lähtien. Potkupallovoitot Italiasta ja Venäjältä lupailivat mitaleja. Englanti kuitenkin lopetti voittokulun, mistä kerrottiin, että "potkupallokilpailun semifinaalissa voitti Englanti Suomen 4 maalilla 0 vastaan. Puoliaika oli 2-0. 1. maalin potkivat suomalaiset itse itseltään". Pronssiottelussa oli Hollanti vielä Englantia tylympi vastustaja, kun se kukisti Suomen maalein 9-0.

Elina Hasanen,
Katja Rajala,
Sari Tuunainen

Paikallislehti Keski-Suomen varhaista liikuntakirjoittelua

Menestys innoitti lehden otsikoinnista vastanneita toimittajia melkoisiin kielikuviin. Lukijat saivat ihasteltavakseen lennokkaita väliotsiokoita, kuten "Suomalaiset osaavat ampua sydämeen ja hirveen" tai "Juoksevan hirwen ampumisessa Toiwonen saanut pronssimitalin". Varsinainen mitalisade ja otsikkotehtailu alkoivat sen jälkeen, kun suomalaiset voimistelijat, vapaaurheilijat ja painijat aloittivat kilpailunsa.

Yksi oli kuitenkin ylitse muiden. Hän oli Hannes Kolehmainen, josta tuli Tukholman kisojen seurauksena ensimmäinen suomalainen "urheilujulkkis". Suurimmat *Keski-Suomen* kisaotsikot reväistiin Hannes Kolehmaisesta. Tässä muutamia esimerkkejä: "Hannes Kolehmainen saapuu ensimmäisenä. Hänen tuloksensa uusi maailmanennätys", "Hannes Kolehmainen voittaa loistavasti myös 5000 metrin matkalla. Uusi maailmanennätys" ja "Kuningas suvaitsi erityisesti taputtaa käsiään Hannes Kolehmaiselle".

Hannes Kolehmaisesta ylistys ei loppunut kisojen päätyttyä, vaan hänen elämänsä alettiin seurata julkisuudessa. Lehdessä pohdittiin Hanneksen tulevaisuuden aikeita ja "Yleisöltä. Kansalaiset!" -otsikolla heräteltiin keskisuomalaisia osallistumaan kansalaislahjakeräykseen Tatu ja Hannes Kolehmaisesta hyväksi. Lukijoille välitettiin tieto myös Hanneksen Amerikanmatkan onnettomasta alusta:

Hannes Kolehmaista ei päästetä Amerikkaan. (...) Suurta huomiota on herättänyt urheilumaailmassa se seikka, että tunnettu suomalainen urheilija Hannes Kolehmainen, joka on saapunut New-Yorkiin, on kielletty nousemasta maihin. Häntä pidetään siirtolaihotellissa ja on tarkoitus palauttaa hänet takaisin Eurooppaan. Wiranomaiset kieltäytyneet ilmoittamasta syytä.

Jos Kolehmaisesta voitot nostattivat esiin suomalaista kansallista innostusta, samaa kansallista uhoa oli myös kisojen painiseloituksissa. Tosin kielteisessä mielessä, koska kansallinen korostus suunnattiin ruotsalaisia vastaan. *Keski-Suomi* arvosteli ruotsalaisia painituomareita epäoikeudenmukaisuudesta ja kotiinpäin vetämisestä. Ruotsalaispainijoiden sääntörikkomukset jäivät tuomareilta lehden mukaan huomaamatta ja joissakin otteluissa julistettiin karkeasti väärä mies voittajaksi, koska painin aikana jätettyjä vastalauseita ei suostuttu käsittelemään.

Elina Hasanen,
Katja Rajala,
Sari Tuunainen

Paikallislehti Keski-Suomen varhaista liikuntakirjoittelua

Kritiikki huipentui kansainväliseen vastalauseeseen, jonka *Keski-Suomi* monen muun lehden tavoin julkaisi kokonaisuudessaan. Vastalauseen olivat allekirjoittaneet Suomen, Wenäjän, Saksan, Englannin, Unkarin ja Tsekin joukkueiden johto. *Keski-Suomessa* aiheesta jutun laatinut toimittaja tiivistä ruotsalaisten käytöksen seuraavin sanoin:

Kuten ylläolewa vastalause osoittaa, eivät ruotsalaiset pistehädässään ole Olympialaisissa painikilpailuissa jaksaneet mielenmalttiaan säilyttää, vaan ovat ryhtyneet mitä ilmeisimpiin wäärinkäytöksiin, wilpillisyyteen ja wääryyteen.

Uutuuden viehätuksesta urheiluinnostukseen

Vuosisadanvaihteen *Keski-Suomen* liikuntakirjoittelussa liikunta näytti aluksi hohtavan uutuuttaan. Vain raveja selostettiin vanhalla rutiinilla, muutoin kirjoittelu oli etupäässä uutuuksien esitelyä. Lukijoille kerrottiin lajeista, välineistä ja tapahtumista. Heitä houkuteltiin myös harrastamaan liikuntaa eikä tässä yhteydessä unohdettu liikunnan ja ennen muuta voimistelun terveydellistä merkitystä. Ylipäättään asenne liikuntaan oli myönteinen.

Sitä mukaa kun kilpaurheilu valtasi asemia maailmalla sitä mukaa muuttui myös *Keski-Suomen* liikuntakirjoittelu. Painopiste alkoi jo Lontoon olympialaisten jälkeen siirtyä tulosurheiluun. Eikä vähiten siksi, että suomalaiset urheilijat alkoivat menestyä maailmalla. Tulosurheilun läpimurto lehden palstoilla osui Tukholman olympialaisiin. Ennen muuta Hannes Kolehmainen oli otollinen juttujen kohde. Hänestä leivottiin hyvää vauhtia Suomen ensimmäistä "urheilujulkista".

Tukholman menestysten myötä myös urheilukirjoittelun painotukset muuttuivat. Aikaisemmin ei urheilua liitetty *Keski-Suomen* palstoilla mitenkään erikoisesti suomalaisuuteen tai kansallisuusaatteeseen. Mutta toisin oli Tukholman kisojen aikana ja niiden jälkeen. Suomalaiskansallinen aate nostettiin yhdeksi urheilun ja urheilijoiden liikevoimaksi, eikä kansallinen innostus ole vielä tänäkään päivänä lehtien urheilusivuilta poistunut.

Elina Hasanen,
Katja Rajala,
Sari Tuunainen

Paikallislehti Keski-Suomen varhaista liikuntakirjoittelua

Lähdeviitteet

- 1 Lähteinä on käytetty sanomalehti Keski-Suomen Jyväskylän yliopiston kirjastossa säilytettäviä mikrofilmattuja vuosikertoja 1890, 1900, 1904, 1906, 1908 ja 1912. Suorat lainaukset lehdestä on merkitty sitaatein. Kukin kolmesta kirjoittajasta – liikuntatieteellisen tiedekunnan opiskelijasta – on laatinut itsenäisesti oman osuutensa. Artikkelin on koonnut ja muokannut kirjoittajien suostumuksella julkaistavaan asuun liikunnan kansalais-toiminnan tutkimusohjelman tutkija Kalervo Ilmanen.

Elina Hasanen,
Katja Rajala,
Sari Tuunainen

Paikallislehti Keski-
Suomen varhaista
liikuntakirjoittelua